

COĞRAFYA ÇALIŞMALARINDA BİLİMSEL BAKIŞ AÇISI, İLKELER, KAVRAMLAR COĞRAFİ BAKIŞ AÇISI

- × Yeryüzünde meydana gelen olaylar ile yalnız coğrafya değil, bir çok bilim de uğraşmaktadır.
- × Fakat coğrafya yeryüzü olaylarını farklı bir tarzda ele alıp incelemekte ve bu bakımdan diğer komşu bilimlerden ayrılmaktadır.
- × Coğrafyayı diğer bilimlerden ayıran en önemli fark konularını ele alış şeklidir.
- × Yani coğrafyanın konularını incelemede kullandığı yöntemleri ya da olaylara bakış açısını net bir şekilde belirlemez ve coğrafi olayları bu açıdan ele almazsak coğrafya yapmamış, diğer bilimlerin sahasına girmiş oluruz.

COĞRAFİ BAKIŞ AÇISI

- × Bu nedenle önce coğrafyanın konularını incelemede göz önünde tutulması gereken ilkeleri belirtelim.
- × 1- Coğrafya diğer komşu bilimler gibi yeryüzü olaylarının doğrudan doğruya kendisiyle değil, bu olayların yeryüzü ilişkilerini, dağılışını ve bu dağılışın nedenlerini araştırır.
- × 2- Coğrafya münferit olaylarla değil, yaygın olaylarla ilgilenir.
- × 3- Coğrafya olayları bireyselleştirmez, genelleştirir.
- × Coğrafya, fiziki ya da beşeri olsun, incelediği olayları hem tasvir eder, hem de sebeplerini bulmaya çalışır.
- × Aralarındaki bağıllık üzerinde durur.
- × Bu olayların yeryüzünde yayılma alanlarını tespit eder.
- × Bu sahaları harita üzerinde gösterir.
- × Coğrafyada fiziki çevre ve insanı ayrı ayrı düşünmemek gerekir.
- × Esas olan **çevresel birliktir**. Buna coğrafi bütünlük diyebiliriz. Bölgenin temelinde yatan bu dur.
- ×
- × Yüzey şekilleri, toprak, iklim, bitki örtüsü, hayvanlar, insanlar, yerleşmeler kısacası ortamı oluşturan çeşitli unsurlar, nedensel bağlantılarla yer yer farklı mekanları biçimlendirir.
- × Böylece bir mekanda çeşitli unsurlar topluluğu değil, çeşitli **unsurlar birliği** söz konusudur.
- × Ancak coğrafi araştırmalarda, incelenen olayın ya da mekan parçasının açıklanmasında rol alan unsurların önemine göre bir etkene verilen ağırlık değişebilir.
- × Coğrafyanın asıl amacı, **coğrafi fenomenlerin** oluşma nedenlerini ve sonuçlarını araştırmak, bunların toplumla olan karşılıklı ilişkilerini kurmak, dağılım düzeni kalıplarını belirlemek ve yöneticilere rehberlik yapmaktır.
- × Modern Coğrafyanın ülkemizdeki sayılı temsilcilerinden birisi olan **Sırrı ERİNÇ**, yıllarını verdiği bu bilim dalı için aynen şu sözleri kullanıyor:
- × -"Coğrafya bütün bilimlerin anasıdır.
- × Diğer bilimler sonradan ayrılmıştır; jeoloji ayrılmıştır, klimatoloji ayrılmıştır vesaire...
- × Çok geniş kapsamlı bilgi veren bir ilim alanıdır.
- × Bir coğrafya bölümünde hocanın notlarını okuyarak ve ona bağlı kalarak mezun

olmak kolaydır.

- × *Bu en kolay tahsillerden birisidir.*
- × *Bu yüzden bir zaman bir çok insan buna eğilim göstermişti.*
- × *Fakat bugünkü coğrafya öyle değildir; laboratuara dayanır, arazi çalışmalarına dayanır.*

- × *İster beşeri olsun ister fiziki coğrafya olsun muhtelif bilim alanlarında bilgilere ihtiyaç gösterir.*
- × *Onun içindir ki iyi coğrafyacı olmak son derece zor bir iştir; çünkü bir çeşit insanlı tabiat felsefesi yapabilme ve tabiatı bir bütün olarak değerlendirme yeteneğine ulaşmanız gerekir.*
- × *Bu itibarla zannediyorum ki coğrafya en faydalı bilimlerden biridir.*
- × *Bir memleketin potansiyelini ortaya koymak için envanter yapacaksınız, tümünü birden ortaya koymak ancak iyi bir coğrafyacının işidir.*
- × *Gerçek bir coğrafyacının söylediğim gibi yetişmesi gerekir.”*
- × *Bilim Teknik dergisi, Eylül,1996.*

- × *Coğrafya; zaman zaman hala iddia edildiği ve bazılarınca sanıldığı gibi, felsefi temelden yoksun ve başka ilimlerin temel ve sütunları üstünde yükselen ve her şeyi içine alan dev bir bilgi mecmuası, yahut kökü diğer ilimlerin gölgesinde barınan ve kendisi bu ilimlerin üzerinde gelişen ve çiçeklenen sığıntı bir ilim değildir.*
- × *Coğrafya, her biri başka bir bilimin konusunu oluşturan çeşitli olayları, alfabetik sıra yerine, bölge, ülke ve kendine göre sıralayan ve bunlar hakkındaki açıklamaları diğer ilimlerden alan bir sözlük ya da bir ansiklopedi de değildir.*
- × *basit bir envanter hiç değil.*

- × *En eski insan bilgilerinden biri olan coğrafya asırlar boyunca böyle idi.*
- × *Fakat modern coğrafyada bu eski devir artık kapanmıştır.*
- × *Coğrafya, bugün kendine ait inceleme alanı, yine kendine ait konusu ve yöntemi ile ilmi ve felsefi; fakat aynı zamanda, bu ilmin orijinalitesini meydana getiren tasviri ve gerçekçi karakterde bağımsız ve açıklamalı bir ilim; başına eklenen pek çok sıfat ve isme rağmen bir bütün ve tek bir bilimdir.*

- × *Coğrafya, tasviri, gerçekçi ve sentetik karakteri, bir çok ilimlerle teması ve coğrafya ile bu ilimlerin kenarında ve yüzeysel kısımlarında dolaşmak imkanını verir gibi görünmesi dolayısıyla ilk bakışta kolay kavranır ve yapılabilir bir ilim gibi görünse de, gerçekte çok geniş ve sağlam bir kültür, yöntem bilgisi ve tecrübesi ve nihayet kazanılması coğrafya sevgisine ve zamana bağlı coğrafi espri isteyen edinilmesi ve işlenmesi çok güç bir ilimdir.*

× William PATTISON'a göre coğrafyada 4 bakış açısı (gelenek) vardır. Bunlar:

Yerbilimi Geleneği:

XIX.yy.ın sonlarına kadar Avrupalı coğrafyacıların bazıları coğrafyanın çalışma alanının fiziki dünya ile sınırlı kalmasını ileri sürmüşlerdi.

Bunlara göre coğrafya daima fiziki dünyanın (yer şekillerinin, atmosferin, su kütlelerinin ve diğer fiziki parçalar) incelenmesine ağırlık vermelidir.

Beşeri coğrafyadaki bütün gelişmelere ve sosyal bilimlerin diğer dalları ile sıkı bağlar

kurulmasına rağmen, coğrafyanın yerbilimi ünü günümüzde de hala bütün gücüyle sürmektedir.

İnsan-Çevre Geleneği:

İnsan ve doğal çevrenin oluşturduğu birlikler coğrafyacıları cezbetmiştir.

Her ne kadar bu geleneğe çevreci determinizmi savunan bazı coğrafyacılar gölge düşürmüşlerse de, insan ve çevresi arasındaki ilişkide kültürün dinamik rolü kabul edildiğinde, bu görüşte bir XX.yy. gençleşmesi yaşanmış ve bu yüzden şimdi daha çok "kültür-çevre geleneği" olarak anılmaya başlanmıştır.

Mekansal Gelenek:

Coğrafyada mekanın odak olarak görülmesi XVIII.yy.da Kant'ın dikkat çekmesiyle birlikte geniş ölçüde benimsenmiştir.

Coğrafya ilk zamanlardan beri lokasyon, yön, mesafe ve yeryüzündeki özelliklerin uzantısı gibi mekansal karakterlerle ilgilenmiştir.

Ancak çağdaş coğrafyacılar bu geleneği yeryüzündeki olguların karşılıklı mekansal etkilerinin ve düzenlerinin incelenmesi olarak geliştirmişlerdir.

Alan İncelemeleri (Analizleri) Geleneği:

Coğrafyada alan ya da bölgelerin nitelik ve özelliklerinin incelenmesi de, geçmişi ilk çağlara (özellikle Strabon'a) kadar uzanan bir gelenektir.

Çağdaş coğrafyacılar bölgelerin karmaşıklığını kavrama çabalarında bölgesel inceleme tekniklerini mükemmelleştirmeyi sürdürmüşlerdir.

Bölgesel çalışmalar hala birçok coğrafyacı tarafından coğrafyanın önemli bir bölümü olarak kabul edilmektedir.

- ✘ Bu coğrafi gelenekler, gelişim süreci içinde farklı toplumsal ve kültürel çevrelere kendisini uyarlayarak varlığını korumuştur.
- ✘ Yani coğrafya farklı kimselere farklı zamanlarda farklı şeyler ifade etmiştir.
- ✘ Coğrafya öteden beri, çoklu bakış açılarıyla işbirliği içinde olmuştur:
  - + Yerbilimi, beşeri bilim, görünümün incelenmesi, mekansal sistemler ve çevresel ilişkiler gibi.
- ✘ Coğrafya bilim dalının çevreci determinizmden başlayıp posibilizm, probabilizm, alansal farklılaşma, kültürel ekoloji, görünüm (landscape) incelemeleri, lokasyon analizi, mekan bilimi, sistem analizi, hümanizm, Marksizm-yapısalcılık, toplumsal coğrafya ve post-modernizme kadar uzanan entelektüel hikayesinin çerçevesini "düşünce sistemlerinin her zaman aynı istikrarı koruyamayacağı, yalnızca fikirlerin değişmediği, aynı zamanda bilimsel araştırmanın araçlarının da zaman içinde farklı ortam ve anlamlarda **değişebileceği**" düşüncesi çizmektedir.

COĞRAFYANIN PRENSİPLERİ (İLKELERİ) VE SİSTEM ANALİZİ

İnsan-Çevre Etkileşiminin Araştırılması

- ✘ İnsan-çevre ilişkisi söz konusu olunca bu ilişkiyi gerek ölçek, gerekse lokasyon bakımından değişik bazlarda incelememiz gerekmektedir.
- ✘ Bu da ancak gerekli verilerin toplanması ve bu verilerin değerlendirilerek haritalanmasından sonra mümkün olabilir.

Araştırma İlkeleri

- ✘ Bunun için de belirli **araştırma ilkelerine** ve **sistem analizi** bilgisine sahip olmamız gerekmektedir.
- ✘ Belirlenen bu araştırma **ilkeleri** dünya genelinde problemlerin anlaşılması, su üstüne çıkartılması ve çözülmesi konusunda yapılacak olan araştırmalara ışık tutacak bir nitelikte olmalıdır.
- ✘ Çünkü pek çok coğrafi konu bu temel hedefler doğrultusunda incelenebilir.
- ✘ Bu prensipler, lokasyon, fiziksel organizasyon, yeryüzü şekilleri, belirli hareket noktaları, mesafe, ölçek, ve yön gibi kavramları içerisine alan bir bütün olmak zorundadır.

- ✘ Coğrafya bir bütün olarak birbiri ile ilişkili çeşitli konuları içeren bir sistem olarak kabul edilebilir.
- ✘ Örneğin, su dolaşımı kendi içerisinde bir sistem oluşturur. Çünkü yeraltı suları, buharlaşma, yoğunlaşma ve yağış arasında sıkı bir ilişki vardır ve bu ilişki yerküre üzerinde su dolaşımı sistemini meydana getirir.

- ✘ Bu sistem içerisinde yer alan her elemanı ayrı ayrı incelediğimizde, bu elementlerin birbirinden ayıramayacak kadar sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu kolayca görürüz.

- ✘ **Sistem analizi**, coğrafyacıya doğal çevreyi bir bütün, bir sistem olarak ve bu sistemi oluşturan ve birbiri ile etkileşim içerisinde olan elementleri anlamasında çok yararlı bir yöntemdir. Çünkü bu yöntem yardımıyla çevresel değişiklikleri ve onun gelişimini daha iyi anlamak ve olayları bir çerçeveye içerisine alabilmek mümkün olur.

- ✘ Böylece herhangi bir sistemi inceleyen bir coğrafyacının temel amacı ne olursa olsun sistem analizi yöntemi incelenen olayı hem sistem olarak hem de sistemin parçalarının bu bütün içerisindeki rollerini anlamaya ve açıklamaya yardımcı olur.

- ✘ Bilimlerde uyulması gereken temel düşünce, yasa ve kuralların tümüne ilke prensip adı verilir.

COĞRAFYADA,

- ✘ 1. Dağılım ilkesi
- ✘ 2. Bağlantı (ilişki) ilkesi
- ✘ 3. Karşılaştırma ilkesi
- ✘ 4. Nedensellik (sebep-sonuç) ilkesi
- ✘ Olmak üzere 4 ilke önem taşır.

DAĞILIM İLKESİ

- ✘ İnsanla, doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimler sonucunda meydana gelen doğal ve beşeri kaynaklı her türlü faaliyetin ve unsurun yeryüzünde bulunuş ve yayılış biçimlerinin tespit edilmesidir.
- ✘ İki türlü dağılım vardır
- ✘ 1. yatay dağılım

- × 2.dikey dağılış

YATAY DAĞILIŞ

- × Dağılışa esas olan unsurların yeryüzünde buldukları yerlere, kapladıkları alanlar yükselti belirtilmeden yön ve yer olarak gösterilmesidir.

DİKEY DAĞILIŞ

Yataydaki dağılışın yükselti değeri ve basamağı belirtilerek zenginleştirilmesidir

ZAMANDA DAĞILIŞ

Yatay ve dikeyde dağılışı incelenen konunun hangi zaman ve zaman dilimine ait olduğunun belirtilmesidir.

1. Böylece durumun hangi zamana ait olduğu bilinir.
2. Diğer dönemlerle karşılaştırma yapmak kolaylaşır.

BAĞLANTI (İLİŞKİ)KURMA İLKESİ

- × Yeryüzünde meydana gelen coğrafi olaylar birbirleriyle ilişkili olup birinin sonucu diğerinin başlangıcı olmaktadır.
- × Kısaca karmaşık coğrafi olayların analizi yapılarak aralarındaki bağlantının ortaya çıkarılmasıdır.
- × Bağlantılar tespit edilemediğinde dağılışın izahını yapmak mümkün değildir.

KARŞILAŞTIRMA

- × Bir veya birkaç coğrafi olayın, faaliyetin, unsurun yeryüzünün farklı bölgelerinde nasıl, ne şekilde ortaya çıktığının kavranabilmesi ve diğer saha ile benzeyen yönlerini ortaya çıkarmak için yapılan işlemlerdir.

NEDENSELLİK (SEBEP-SONUÇ)

- × Her olayın ve unsurun bir nedeninin bulunduğu açıklanmasını sağlar

COĞRAFYANIN TEMEL KAVRAMLARI

- × Coğrafya çalışmalarında bir bütünlük sağlanabilmesi için göz önüne bulundurulması gereken noktalar:.
- × 1- Ne tür bir konu çalışılmalı ve bu konu nasıl haritalanmalı?
- × 2- Arazi çalışmalarının sonuçları nasıl değerlendirilmeli ve bu bilgiler, asıl konu ile nasıl bağdaştırılmalı?
- × 3- Teoriler ve modeller gerçek olaylara nasıl uygulanmalı?

Fiziksel Analiz Metodu

- × İşte bu tür soruların cevaplarını ararken, kullanılan ve Coğrafya araştırmalarında kullanılan metotlar vardır.

× Bunlardan biri **Fiziksel Analiz Metodu**'dur.

Coğrafya son yıllara kadar yeryüzü şekillerini ve insanın faaliyetlerini inceleyerek tanımlayan ve bu tür bilgileri haritalara aktaran bir bilim dalı olarak bilinmiştir, bu doğrudur, fakat bugün coğrafyacılar artık insan faaliyetlerini sadece tanımlamak ve onları haritalandırmaktan çok, bu tür faaliyetlerin dağılışı düzeni ile ilgilenmektedirler.

Mesela, bugün yerleşme yerlerinin veya ekonomik faaliyetlerin neden bugünkü dağılışı biçimini gösterdiği, sadece bu tür bir dağılışın haritalanmasından çok daha büyük önem taşımaktadır.

Çünkü, bu tür faaliyetlerin yerküre üzerindeki dağılışlarının kendiliğinden mi oluştuğu, yoksa belirli bir düzen içerisinde mi bu dağılışın gerçekleştiği coğrafyacılar için önem taşımaktadır.

Fiziksel Analiz Metodu

× Bu modelin insanın faaliyetlerinin incelenmesine temel olacak üç temel geometrik ögesi vardır.

× Bunlar,

+ **Lokasyon**, yani yer ya da mevki (mekansal dağılım),

+ **Karşılıklı etkileşim** (süreç, sistemler)

+ **Bölge** (benzerlik ve farklılık) kavramı.

Fiziksel analiz metodu ile yapılan bir çalışma, bu tür soruların cevaplanmasında kolaylık sağlar.

Bu kavramlar, coğrafi (mekansal) kalıpların anlaşılmasında, öteden beri kullanılmaktadır. Fiziksel analiz metodunu kullanırken bu üç temel öge, açıklanmalı, tanımlanmalı, gruplandırılmalı ve gerektiği yerde çalışması yapılan konunun içerisinde yer alan elementlerin karşılıklı ilişkilerini belirlemek ve düzenli bir şekil oluşturabilmek için bu temel üç öge arasında bir *hiyerarşik öncelik* sıralaması yapılmalıdır.

Lokasyon (Mekan, Yer)

× Coğrafya, yeryüzünde ya belirli bir üniteyi, ya da tüm yerküreyi mekan olarak ele alır ve inceler.

× Her iki durumda da önemli olan, çalışma sınırlarının iyi belirlenmesidir.

× Bu nedenle Lokasyon ya da mevkinin coğrafyada özel bir yeri vardır.

× Lokasyon coğrafyada başta gelen "*nerede?*" sorusuna cevap verir.

İncelenmekte olan "olay"ın olduğu kadar, bir mekanın analizinde de, her şeyden önce, "yer" in bilinmesi gereklidir.

Lokasyon ya da lokasyonların belirlenmesi mekansal dokunun anlaşılmasında çok önemli yeri olan dağılışın ortaya konulmasını mümkün kılar.

Lokasyon (Mekan, Yer)

× Lokasyonun coğrafi açıdan değerlendirilmesi için "yer" in *sit* ve *situasyonu*'nun bilinmesi gerekir.

× **Sit**; herhangi bir olayın, unsurun bulunduğu “yer”dir.

Yani, incelenecek olayın yer aldığı ve arazi çalışması yapılacak olan yerdir.

Bu yer, bir tepe, bir yarımada, kıyı, dağ eteği gibi topografik bir unsur olabileceği gibi, bir köy, bir kasaba, bir çiftlik, ya da bir yol kavşağı da olabilir.

Bu lokasyon, tek olarak inceleneceği gibi, kendisine benzer ünitelerden oluşan bir grubun bir üyesi olarak da incelenebilir.

Yani situasyonu belirlenir.

Lokasyon (Mekan, Yer)

× **Situasyon**; incelenecek alanın “yer”inin öteki “yer”lere, çevreye göre durumudur.

Eğer inceleme bir olay üzerinde ise bu durumda olayın yer aldığı “yer”in situasyonu söz konusudur.

Aslında bir alan (mekan) ya da olayın incelenmesinde sit ve situasyon birlikte ele alınır.

Sit ve situasyon bir bakıma bir “yer”in iki halini temsil ederler:

Sit iç, situasyon ise dış durumu.

Bununla birlikte bu iç ve dış durumlar ele alınan “yer”in büyüklüğüne göre değişmektedir.

Örneğin, Türkiye’nin stratejik durumunun değerlendirilmesi söz konusu olduğunda ülke bütünü ile sit’i, çevredeki denizler ve Ortadoğu’da yer aldığımız alana göre durumumuz da “situasyonumuzu” oluşturur.

Aynı şekilde evimizin kapladığı alan “sit”i, evin yakın ve uzak çevreye göre (meydanlar, ana caddeler, iş yerleri ve başka) durumu situasyonu meydana getirir.

Lokasyon (Mekan, Yer)

× Böylece çalışma alanı olarak seçilen bir yer büyüklüğüne, şekline, yapısal karakterlerine, doğal vasıflarına, ya da fonksiyonlarına göre sınıflandırılabilir.

Örneğin bir yerleşme yerini ele aldığımızda, bu yerleşme yerinin konumu, savunma durumu, akarsu ve ulaşım sistemleri içerisindeki yeri, nüfusu, konut durumu gibi konular esas alınarak istenen doğrultuda bir çalışma yapılabilir.

Kısacası bir çalışmada lokasyonun belirlenmesi, etkinliklerin dağılım biçimlerini belirleyen etkenlerin neler olduğu konusunda bilgi edinilmesinde yararlı olur.

Böylece, çalışılan konunun yerinin hangi kıstaslara göre değerlendirileceği belirlenmiş olur.

Lokasyon (Mekan, Yer)

Ekolojik yaklaşım: Doğanın kendi yarattığı ortam ile insanın bu doğal ortam içerisinde oluşturduğu kendi yaşam ortamı ile karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu çevresel ilişki, yani Ekoloji bu tür bir çalışmada amaç belirli sınırlar içerisinde gerek yatay gerekse dikey doğrultuda, ya da her iki yönde insan-doğa ilişkisi, problem, öneri ve çözümler oluşturmaktır.

Çalışmaya konu olacak mekan, yukarıda da belirtildiği gibi tüm dünya olabileceği gibi, küçük bir ünite de olabilir.

× Başka hiç bir bilim dalında mekân dünyaya yaklaşımda ve onun tanımlanmasında coğrafyadaki kadar merkezi bir rol üstlenmemiştir.

Ancak mekânı tartışmak için en iyi sayılabilecek tek bir kavramsal şema da yoktur önümüzde.

Lokasyon (Mekan, Yer)

Coğrafyada metodoloji çalışmalarıyla tanınan, insanda saklı coğrafi güdüleri ve coğrafya tutkusunu ifade etmek üzere *Homo geographicus* (1997) terimini öne süren Sack, *Conceptions of Space in Social Thought* adlı kitabının tümünü (1980) yalnızca çok farklı *mekân* kavramlarını (öznel ve nesnel ayırımına dayanarak) tartışmaya ayırmıştır.

Sack, burada, *mekân* kavramlarının yalnızca doğal bilimlerden çıktığı ve *mekân* bilimlerinde yalnızca bunların kullanıldığını reddeder ve sanat, mitoloji, sihir ve çocukların yaşam görüşleri gibi başka düşünce biçimlerinde *mekân*'ın farklı anlamlara geldiğini ileri sürer.

- × Zaman zaman çevre sözcüğüyle de eş anlamlı olarak kullanılan *mekân*, insanın *yerde*, *yerin derinliğinde* ve *uzaya doğru tüm çevresini* üç boyutlu olarak kapladığından, çevreden çok daha geniş bir anlama sahiptir ve içine psikolojik, toplumsal ve ekonomik anlamların da katılmasıyla, yalnızca fiziksel bir anlam taşımaktan da uzaklaşmaktadır.

Lokasyon (Mekan, Yer)

- × *Mekân* kavramlarının çeşitliliği yüzünden, coğrafyacılar da çeşitli *mekân* ayırımlarına gitmişlerdir.
- × Ama *mekân*'ın o kadar basit bir şekilde geçiştirilemeyeceği de kesindir.
- × *Mekân*, içinde yaşayanlar tarafından algılanan ve değerlendirilen düzlemdir, ufuktur.
- × *Mekân*, yaşamın gelişmesinde zaman kadar vazgeçilemezdir.

Karşılıklı etkileşim

- × Karşılıklı etkileşim, belirli bir mekan içerisinde yer alan noktalarda meydana gelen değişikliklerin birbiri ile olan ilgisini araştırmak anlamına gelen bir kavramdır. Araştırmaya konu olan mekan içerisinde farklı mekanlarda yer alan insan grupları, işyerleri, eğlence merkezleri, gibi kavramların birbirleri ile fiziki ve sosyal bağları vardır. Yani bir bütünü oluşturan parçalar olarak birbirleriyle etkileşim içerisindeyler.

Bu kavramlar arasındaki fiziksel bağları, karayolu, demiryolu ve haberleşme araçları gibi varlıklar sağlar.

Sosyal bağlar ise yaşam şekli, kültür ve gelenekler, inançlar vasıtasıyla sağlanır.

Her iki durumda da karşılıklı etkileşimi açıklamak için ya bir **akım şeması**, ya da bir **etkileşim ağı** modeli kurmak gerekmektedir.

Akım şeması, olayların yönünü, hızını, miktarını, içeriğini, tipini ve bu faaliyetlerin, nerede ve ne ölçüde birbirini etkilediğini göstermek açısından çok yararlıdır.

Etkileşim ağı ise daha kompleks bir yapı gösterir.

Bu tür bir şemada yer alan her bir nokta birbiri ile ilişkilendirilir ve metin içerisinde bu etkileşim açıklanır.

Bir ülke içerisinde yada değişik ülkeler arasında enerji kaynağı ve mineral akışı, endüstrileşmiş bölge ve ülkeler arasında ise mamul madde akışı vardır.

Çeşitli teoriler ve çeşitli uygulamalar hem akım şeması hem de etkileşim ağı metodu ile kolay anlaşılabilir bir hale getirilebilir.

Karşılıklı etkileşim

- × İnsan, yalnızca fiziki *mekân* ya da çevreyle değil, diğer insanlarla, toplumsal *mekân*

ya da çevreyle de ekonomik, toplumsal ve siyasal ilişkiler içindedir.

- × Bu karşılıklı etkileşim, insanların gittikçe artan bir orandaki kısmını, özellikle kasaba ve şehirlerde yaşayanları, fiziki ya da doğal çevrenin doğrudan etkisinden ayıran bir mekân oluşturmuştur.

Mekânsal yapılar ya da mekânsal düzenler üzerinde odaklaşma -insan faaliyetlerindeki alansal farklılaşma ve bunun yarattığı mekânsal etkileşimler- ve bu düzenlerin doğasını etkileyen bir değişken olarak mesafenin rolü, bir sonraki nesil öğrencileri yetişmesi için beşeri coğrafyacıların çağdaş faaliyetlerinin özetlendiği 1960'lar ve 1970'lerin ders kitaplarında açıkça ayırt edilebilmektedir.

Bölgesel Analiz

- × Bu tür bir analiz içerisinde ilk iki şıkta belirtilen fiziksel mekan ve ekolojik yaklaşım bir arada bir bütün olarak ele alınır ve incelenir.
- × Bir bölgesel coğrafya çalışması coğrafi anlamda bir bütünlük göstermek zorunluluğundadır.

Bölge olarak isimlendirilebilecek yerkabuğunun coğrafi anlamda uygun bir bölümü, kendi içerisindeki morfolojik ünite birliği ve bu ünitelerle uyum gösteren ekolojik olguların bir arada olduğu bir birim olarak tanımlanabilir.

Bir bölgesel analiz çalışmasında, hem bölge içerisinde yer alan bu morfolojik ve ekolojik olguların karşılıklı etkileşimi incelenirken aynı zamanda sınırları belirlenmiş bölgenin çevresi ile olan ilişkileri de göz önünde bulundurulur.

Bölge Kavramı

- × Coğrafyacılar için bölge kavramı, çok geniş bir alanda yer alan fiziksel etkinliklerin anlaşılmasına rehberlik edebilecek özellikleri olan ve çalışma yapılmaya uygun her yerdir.
- × Çünkü dünya bir bütün olarak ele alındığında tek bir kavram yada tek bir ünite olarak ifade edilemez.
- × Yani insanın fiziksel etkinliklerinin dağılışının yada kendi morfolojik yapısının tekdüzelik gösterdiği bir alan değildir.
- × Yerküre, çok değişik bakımlardan kendi içerisinde, kendisine has özellikleri olan pek çok parçalardan oluşmuş bir bütündür.
- × Bölge kavramını kesin çizgilerle açıklayan ve sınırlayan bir tanım olmamasına karşılık, **bölge kavramı** homojen bir karaktere sahip, fiziksel, kültürel veya fonksiyonel bir birliği olan, bu özellikleri ile çevresindeki alanlarda ayırt edilebilen farklı bir ünite olarak ifade edilebilir.

Bölge Kavramı

- × Bölge bu anlamda bir kavram olarak ele alındığında çok çeşitli bölge tipleri karşımıza çıkar.
- × Bu bölge tipleri, belirlenen çalışma amacına ve tanımlanmasına bağlı olarak belirlenmiştir.
- × Bir kez tanımlama yapıldıktan sonra, bölgeler ve bölgeyi oluşturan elementler incelenebilir ve bütün içerisindeki yerleri ve özellikleri belirlenebilir.
- × Bölge sınıflamasının zorluğu, onun alt bölümlerini belirlemede ortaya çıkar.
- × Çünkü bu tür bir alt sınıflama yapmak için çok detay bir araştırma ve çok kapsamlı bir veri tabanı ile bu verileri değerlendirmeye yönelik bilgi sahibi olmak gerekir.

Bölge Kavramı

× Bölgeler, genel anlamı ile yerel ünitelerden daha büyük, ulusal ünitelerden daha küçük birimler olarak kabul edilse de coğrafi terim olarak düşünülduğünde her ölçü ve büyüklükte olabilir.

Örneğin bir coğrafyacı için yerel bir çiftlik bir bölge olarak kabul edilebileceği gibi, bütün bir kıta da bir bölge olarak değerlendirilebilir.

× Yine genel olarak düşünülduğünde bölgeler fiziksel yada fonksiyonel özellikleri bakımından sınıflandırılmıştır. Fiziksel sınıflandırmada jeolojik ve morfolojik yapı göz önüne alınarak yapılan bir sınıflandırmadır. Fonksiyonel sınıflandırma ise, insan faaliyetlerinin yoğunluğu ve çeşitliliği göz önüne alınarak yapılan bir sınıflama türüdür.

× Bu temel iki unsur dışında bölgeler, politik yapı, din faktörü, sosyal özellikler, endüstriyel ve tarımsal etkinlikler gibi faktörler de temel unsur olarak ele alınarak sınıflandırmaya tabi tutulabilirler.

× Son yıllardaki eğilim ise şehir merkezleri ile ilişkili olarak ekonomik bölgeler oluşturma yönündedir.

Fiziksel Analiz Metodu

× İşte fiziksel analiz metodunun temel geometrik öğeleri olan **lokasyon, karşılıklı etkileşim ve bölge kavramı** insan faaliyetlerine bağlı olarak sürekli değişim içerisinde olan kavramlar olduğu için coğrafyacıların görevi bu değişmelerin ölçüsünü ve bu değişimin nedenlerini belirlemek ve olayı sağlam deliller kullanarak tanımlamaktır.

× Bunu yapmak için de çeşitli araştırmalar yapmak ve matematik teknikler kullanmak gerekmektedir (İstatistik).

× Bu nedenle son yıllarda coğrafyacılar tarafından kullanılan istatistik metotları, bu tür bir çalışmanın temel taşı oluşturmaktadır.

× İşte istatistik metotların kullanılması eldeki verilerin yorumunun yapılmasını, görünen şeklin oluşmasında etkili olan kuralların ortaya çıkmasını, fonksiyonel faaliyetlerin aşamalarının trendinin saptanmasını ve en önemlisi yeni metot ve teorilerin geliştirilmesinde yardımcı olur.